

ผู้กำหนดนโยบาย

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกประเทศนั้นได้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัย พล.อ.เปรมฯ แล้ว แต่ก็ไม่ได้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายแต่อย่างใด ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่ควรจะศึกษาต่อไป ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำในระดับบุคคลอันได้แก่ พล.อ.ชาติชายฯ ซึ่งเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนสิงหาคม 2531 ทั้งนี้เพราะเป็นผู้มีความคิดต่อปัญหาและทัศนคติที่แตกต่าง ไปจากผู้กำหนดนโยบาย เดิม

ในระดับผู้นำนี้ มีปัจจัยที่สนับสนุนการปรับนโยบายที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ แนวความคิดต่อนโยบายต่างประเทศ และบุคลิกลักษณะส่วนตัวของ พล.อ.ชาติชายฯ ซึ่งจะวิเคราะห์ตามประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดของพล.อ.ชาติชายฯ ชะนะวันเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแกมพูชา

1.1 พล.อ.ชาติชายฯ ให้ความสำคัญต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลก ซึ่งส่งผลให้ไทยต้องมีการปรับตัว เพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อันได้แก่

1.1.1 โลกได้มีแนวโน้มในการพัฒนาไปสู่การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีทำให้ทุกประเทศในโลกมีความเกี่ยวพันกันมากขึ้น ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาการ ฯลฯ รวมทั้งมีชะตากรรมร่วมกันในด้านความมั่นคงปลอดภัยและการดำรงอยู่ จะเห็นได้จากสุนทรพจน์ของ พล.อ.ชาติชายฯ ที่กล่าวต่อสมาคมนักข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทยว่า

ข้าพเจ้ามองว่ามีแนวโน้มหลายประการที่กำลังเกิดขึ้นในโลก และในภูมิภาคที่เราอาศัยอยู่ ซึ่งล้วนเป็นแนวโน้มที่มีความหมายยิ่งยวด ประการแรกคือการขยายตัวอย่างรวดเร็วและอย่างไม่อาจหวนกลับได้ของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระบบระหว่างประเทศ เนื่องจากว่าอาวุธสงครามได้เพิ่มความรุนแรงและความหายนะ อีกทั้งความเกี่ยวพันทางเศรษฐกิจ สังคม และวิทยาการข้ามพรมแดนทางการเมืองได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทุกประเทศในโลกนี้จึงนับวันจะต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น มีชะตากรรมร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะด้านความมั่นคงและความมั่งคั่ง (Thailand Foreign Affairs Newsletter 1988:2)

1.1.2 การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของประเทศต่างๆ ในโลก ทำให้ศักยภาพ

ของประเทศไทยหนึ่งๆ ในการกำหนดอนาคตของตนเอง หรือควบคุมชะตากรรมของตนเอง ได้ลดน้อยลง เนื่องจากต้องเผชิญแรงกดดันจากภายนอก และจำเป็นต้องปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมดังกล่าว แม้แต่ประเทศสังคมนิยมก็ไม่อาจดำรงอยู่ด้วยตนเองได้ จำเป็นต้อง เปิดประตูสู่โลกภายนอกซึ่งสอดคล้องกัน สุนทรพจน์ของพล.อ.ชาติชายฯอีกตอนหนึ่งว่า

เนื่องจากการขยายตัวของกาฬพิภพซึ่งกันและกัน ทำให้ความล้าสมัยขององค์การรัฐในอันที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง ในอันที่จะเป็นเจ้าชะตากรรมของตนเองนั้นวันจะลดน้อยลง รัฐจำเป็นต้องรับมือกับพัฒนาการภายนอกและ เผชิญหน้ากับอิทธิพลจากภายนอกมากขึ้น แม้ประเทศสังคมนิยมก็ไม่อาจหลุดพ้นจากกระบวนการนี้ได้ ต่างกำลังหันมาปรับตนเองให้เข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงและ ไม่มีผู้ใดที่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว โดยไม่รับรู้ หรือรับผลกระทบจากโลกภายนอก (Thailand Foreign Affairs Newsletter 1988: 2-3)

ในกรณีของ ไทยก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ นั่นคือในการดำเนินนโยบายต่างๆ ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกด้วย ดังที่ พล.อ.ชาติชายฯ ได้กล่าวไว้ในการกล่าวสุนทรพจน์คราวเดียวกันว่า "สังคมและ เศรษฐกิจไทยมีลักษณะ เปิดและ เสรีนิยม ดังนั้นเราจึง ไม่สามารถปฏิบัติการกิจการภายในประเทศของเราได้โดยไม่คำนึงถึงหรือ โดดเดี่ยวตนเองจากโลกภายนอก แต่จะต้องพยายามให้กิจการภายนอกสอดคล้อง และสนับสนุนการปฏิบัติการกิจการภายในของเราด้วย" (Thailand Foreign Affairs Newsletter 1988:3)

1.1.3 แนวโน้มดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ทำให้เศรษฐกิจมีความสำคัญมากขึ้น ผู้นำของทุกประเทศเริ่มหันมาสนใจต่อเศรษฐกิจ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในระยะยาว ประเทศอุตสาหกรรมก็มุ่งที่จะรักษาความเหนือกว่าทางเศรษฐกิจไว้ ทั้งด้วยตนเองหรือโดยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์จะพยายามรักษาระดับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ ทั้งบนความร่วมมือ และความขัดแย้งกับประเทศอุตสาหกรรม ส่วนประเทศสังคมนิยม ก็จำเป็นต้องปรับลัทธิแนวคิดให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ พล.อ.ชาติชายฯ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

การเมืองนับวันจะมีความสำคัญรองจากเศรษฐกิจ แน่นนอนการเมืองยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อไป โดยเฉพาะสำหรับประเทศที่ต้อง เผชิญภัยคุกคามทางทหารจากภายนอก แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า ผู้นำของทุกชาติมีแนวโน้มที่จะ เบนความสนใจมาสู่ เรื่อง เศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ เรื่องความความอยู่ดีกินดี ในฐานะที่เป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งชาติในระยะยาว ประเทศอุตสาหกรรม นับวันจะต้องดำเนินการอย่างแน่วแน่จริงจังยิ่งขึ้น เพื่อคงไว้ซึ่ง

ความเหนือกว่าทาง เศรษฐกิจ ประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ นั้นวันจะต้องมุ่งมั่นมากขึ้นในการแสวงหาทาง เพื่อดำรงไว้ซึ่งอัตราการพัฒนาเศรษฐกิจ บางครั้งด้วยความร่วมมือกับประเทศอุตสาหกรรม และบางครั้ง โดยความขัดแย้งกับกลุ่มประเทศดังกล่าว ในขณะที่ประเทศลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นวันจะต้องลดน้อยการยึดถืออุดมการณ์อย่างเคร่งครัด และหันไปสู่แนวทางปฏิบัตินิยมตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาทาง เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมมากขึ้น (Thailand Foreign Affairs Newsletter 1988:2-3)

ความคิดดังกล่าว ได้ปรากฏในคำบรรยายพิเศษเรื่อง "รัฐบาลกับการพัฒนา" ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2532 สรุปได้ว่า สถานการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ความขัดแย้งและความตึงเครียดลดน้อยลง ประเทศต่าง ๆ มีผลได้ผลเสียทาง เศรษฐกิจร่วมกันมากขึ้น สนใจเรื่องปากท้องของประชาชนมากขึ้น (มติชน 2532:21)

นอกจากนี้ พล.อ.ชาติชายฯ ยังได้ย้ำความคิดดังกล่าวในการแสดงปาฐกถา ในงานประชุมสัมมนาฉลองครบรอบ 40 ปี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า

เรากำลังอยู่ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว.....ประเด็นที่ผมใคร่ดอกย้ำในที่นี้คือ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การที่โลกเรามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้นในหลายทาง โลกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในแง่ที่ว่า ประเทศต่าง ๆ นั้นวันจะมีความตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาเศรษฐกิจมากขึ้น และนั้นวันจะมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันทาง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีมากขึ้น ทุกประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญเรื่อง เศรษฐกิจ และความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพทาง เศรษฐกิจ การทำให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีมากขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวของมันเอง และการพัฒนาศักยภาพทาง เศรษฐกิจนั้น เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของความมั่นคงปลอดภัยในระยะยาว จนอาจกล่าวได้ว่า ยุคปัจจุบันเป็นยุคที่เศรษฐกิจเริ่มนำหน้าการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น ความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและวิทยาการนี้ได้เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้นำของประเทศต่าง ๆ มีความตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจมากขึ้นนั้น มีผลทำให้เรื่อง เศรษฐกิจเป็นประเด็นปัญหาในการดำเนินการทางการทูตมากขึ้น โดยที่ผู้นำของประเทศต่างพยายามเพิ่มพูน และปกป้องผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของประเทศตนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นมิตรประเทศกันมานาน หรือเป็นประเทศที่เคยรณรงค์ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ร่วมกันมาเป็นเวลานาน กลับมีการกระทบกระทั่งกันทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น (รัฐศาสตร์สาร 2532:2-4)

1.1.4 ความสนใจทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ หันมาร่วมมือกัน

มากขึ้น แม้จะมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันก็ตาม ทำให้มีการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯ สหภาพโซเวียต จีน และ เวียดนาม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่ก่อให้เกิดความเป็นมิตรและศัตรูนั้น ขึ้นกับผลประโยชน์โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ ดังคำกล่าวของพล.อ.ชาติชายฯที่ว่า

ความขัดแย้งความตึงเครียดในการเมืองระหว่างประเทศนั้นวันจะค่อยๆ ลดน้อยลง การเพิ่มขึ้นของกระบวนการพึ่งพาอาศัยกันและกัน รวมทั้งความสนใจเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก เป็นแรงกระตุ้นทำให้เกิดการหันหน้าเข้าหากัน และการผ่อนคลายความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ เป็นปฏิปักษ์กันเกือบทุกกรณี เป็นที่ประจักษ์ในทุกหนทุกแห่งนับตั้งแต่กรุงวอชิงตัน ดีซี และมอสโก จนถึงปักกิ่งและ เวียดนามนั้น ประเทศที่เป็นศัตรูคู่แข่งต่าง ได้แสดงความเต็มใจมากขึ้นที่จะติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อเจรจาแลกเปลี่ยนตกลงและร่วมมือกับผู้ที่ มีอุดมการณ์หรือผลประโยชน์ขัดแย้งกับตน จึงนับได้ว่าเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่การอยู่ร่วมกันโดยสันติได้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง แนวโน้มที่ลึกลับ ได้กล่าวมานั้น ได้รวมก่อให้เกิดสถานการณ์ซึ่ง เส้นแบ่งระหว่างความเป็นมิตรกับความเป็นศัตรูนั้น นับวันจะไม่เป็นที่ประจักษ์หรือขัดแย้งอีกต่อไป การทูตเคยเป็นศิลปะและศาสตร์แห่งการจัดการเรื่องยุทธศาสตร์ ในปัจจุบันการทูตเป็นศิลปะและศาสตร์แห่งการจัดการกับเรื่องสันติภาพหรือจัดการความสัมพันธ์กันทั้งผู้เป็นมิตรและผู้ที่เป็นศัตรูในทุกประเทศ เดิมปัญหา เพื่อเป็นหลักประกันว่าผลประโยชน์ของตน จะได้รับการปกป้องและสนับสนุน (Thailand foreign Affairs Newsletter 1988: 2-3)

ความคิดเดียวกันนี้ได้ปรากฏในวารสาร ของพล.อ.ชาติชายฯ อีกครั้งหนึ่งว่า ความสำคัญของ เศรษฐกิจในยุคปัจจุบันก่อให้เกิดผลอย่างหนึ่ง ก็คือ ทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองยุทธศาสตร์และอุดมการณ์น้อยลง วิธีที่จะเสริมสร้างผลประโยชน์ที่ดีที่สุด คือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจกับผู้อื่น แทนที่จะ เป็นการแยกกันทำ ดังที่เป็นอยู่ก่อนหน้านี้ ปัจจุบันเส้นแบ่งแยกทางยุทธศาสตร์ การเมืองและอุดมการณ์นั้นไม่ชัดเจนเหมือนเดิมอีกต่อไปแล้ว ประเทศที่เคยเป็นคู่แข่งกันต่างพยายามหาวิธีที่จะควบคุมหรือยุติความขัดแย้งระหว่างกัน และต่างพยายามหาวิธีร่วมมือกันมากขึ้น เป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นในโลกทุกแห่งหน ในยุโรป ในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับโซเวียต และ โซเวียตกับจีน และ ในภูมิภาคต่างๆ รวมทั้งภูมิภาคนี้ (รัฐศาสตร์สาร 2532:1,4)

จากความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำไปสู่ความคิดในการที่ต้องมีการปรับ

แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ คือ ต้องดำเนินการในทางรุกอย่างกระฉับกระเฉง มีความคิดริเริ่ม และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น พร้อมทั้งจะติดต่อสัมพันธ์กับทั้งผู้ที่เป็นมิตรและศัตรูในทุกประเทศ เติบโตปัญหา เพื่อเป็นหลักประกันว่า ผลประโยชน์ของชาติจะได้รับการปกป้อง โดยพล.อ.ชาติชายฯ ได้กล่าวย้ำความคิดดังกล่าวว่า

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ทาง เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมจึงหาวิธีที่จะขัดเกลา แก้ไขหรือปรับปรุง แนวนโยบายต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับโลกแห่งความเป็นจริงมากขึ้นและเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของพี่น้องชาวไทยให้ดียิ่งขึ้น ในยุคที่ประเทศส่วนใหญ่ต่างต้องการผ่อนคลายความตึงเครียด และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกันนั้น แนวนโยบายที่เน้นการเผชิญหน้ากับผู้ที่ เป็นศัตรูหาได้เป็นแนวนโยบายที่เหมาะสมไม่ แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ การจัดการความสัมพันธ์กับประเทศที่มีผลประโยชน์ทางการเมืองและยุทธศาสตร์ที่ต่างจากเรา จัดการให้มีการเจรจาแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น และจัดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจให้มากขึ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกัน เราต้องพยายาม ดำเนินการทางการทูตอย่างสร้างสรรค์และอย่างกระฉับกระเฉง ไม่อยู่นิ่ง เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันหลากหลายและรอบด้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของ เสถียรภาพและผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของ ไทยในระยะยาว

1.2 พล.อ.ชาติชายฯเห็นว่า การปรับนโยบายต่างประเทศต่อเพื่อนบ้านอินโดจีน เป็นสิ่งที่รีบด่วน และจำเป็นต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก จากภารกิจที่สำคัญ 3 ประการ คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศอินโดจีน การเตรียมพร้อมในการเผชิญกับความขัดแย้งทาง เศรษฐกิจกับมิตรประเทศ และความพยายามพัฒนาความร่วมมือในกลุ่มประเทศอาเซียน พล.อ.ชาติชายฯได้กล่าวถึงนโยบายต่อประเทศอินโดจีนว่าควร จะได้รับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งของ ประเทศและภูมิภาค

เราต้องมุ่งพัฒนาความสัมพันธ์อันใกล้ชิด และสร้างสรรค์มากขึ้นกับเพื่อนบ้านต่างอุดมการณ์ของเรา ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันที่จะทำให้สายใยระหว่างสันติภาพในภูมิภาคนี้เข้มแข็งเหนียวแน่นกว่าเดิม และเพื่อเปิดโอกาสให้เพื่อนบ้านเราเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาทาง เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้อย่างเต็มที่ อันจะมีผลให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ สิ่งที่เขาพเจ้าต้องการเน้นคือ จุดมุ่งหมายในระยะยาว กล่าวคือ การแปรสภาพอินโดจีนจากเขตแห่งสงครามให้เป็นเขตแห่งสันติภาพ ซึ่งมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในด้านการค้า การลงทุน การคมนาคม และ โทรคมนาคม สมัยใหม่

การคืนดีกับเวียดนามเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าให้ความสำคัญสูงสุด เราจะต้องไม่ทำให้เวียดนามคิดว่า การขยายตัวโดยการใช้อำนาจทหารนั้น เป็นวิธีการที่ชอบธรรมและเป็นประโยชน์ แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อเช่นกันว่า เวียดนามกำลังปรับตนเอง เพื่อยอมรับความเป็นจริง และพยายามเอื้อมือ ให้ผู้ที่เป็นปฏิบััษอย่างจริงจัง เพื่อให้ตนหลุดพ้นจากการจมนลั้กในกัมพูชา และเพื่อที่จะพัฒนาเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรมของตน (Thailang Foreign Affairs Newsletter 1988: 4)

นอกจากนี้ พล.อ.ชาติชายฯ ยังได้กล่าวถึงการเร่งปรับความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอินโดจีน ว่าไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอดีตหรืออนาคต คงต้องเป็นเพื่อนบ้านกันต่อไป การเปลี่ยนแปลงนามรบให้เป็นสนามการค้าเป็นนโยบายที่อยู่บนพื้นฐานแห่งความจริง ต้องมีการแลกเปลี่ยนเจรจากันอย่างต่อเนื่อง พลวัตที่สำคัญในระบบระหว่างประเทศ ไม่ใช่การแข่งขันด้านการเมือง การทหาร แต่เป็นพลวัตทางเศรษฐกิจ เป็นความจริงว่า ผู้นำประเทศเวียดนามและลาวพร้อมใจที่จะร่วมมือกับประเทศอื่น รวมทั้ง ไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง ขณะเดียวกันผู้นำเขมรกลุ่มต่างๆ ต้องการแสวงหาเส้นทางสันติภาพ เพื่อให้ชาวกัมพูชากินดีอยู่ดี (มติชน 2532:21)

แนวความคิดที่จะร่วมมือและ เป็นมิตรต่อเพื่อนบ้านอินโดจีน ของ พล.อ.ชาติชายฯ มีมานานแล้ว โดยมองถึงความใกล้ชิดด้านภูมิศาสตร์ ซึ่งอยู่ติดกันจึงร่วมมือกันมากกว่าจะเป็นศัตรูกัน และจากประสบการณ์ด้านต่างประเทศ ในขณะที่มหาอำนาจซึ่ง เข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคได้ถอนตัวออกไป และลดบทบาทในภูมิภาคลงอีกในภายหลัง จึงเห็นความจำเป็นในการที่ประเทศเพื่อนบ้านจะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาภูมิภาคให้รุ่งเรือง ถึงแม้จะมีอุดมการณ์ ลัทธิการปกครอง ที่แตกต่างกันก็ตาม ดังจะ เห็นได้จาก การให้สัมภาษณ์ในวารสารจีนศึกษา ปี 2519 ว่า "จีนมีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยทุกประเทศ และยังมีลัทธิระบอบการปกครองเดียวกับประเทศในอินโดจีน" (จีนศึกษา 2519:129-134) ดังนั้น การปรับความสัมพันธ์กับจีน ก็ทำให้สามารถพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านได้

แนวคิดที่สะท้อนจากความต้องการ เป็นมิตรกับเพื่อนบ้านนั้น ได้แก่ ความคิดที่มองการค้าและผลประโยชน์ เป็นหลัก โดยไม่ให้ความสำคัญแก่อุดมการณ์ แม้เวลานั้นจะเป็นยุคของสงครามเย็น ซึ่งอุดมการณ์มีบทบาทอย่างมากในการกำหนดมิตรและศัตรู แต่ พล.อ.ชาติชายฯก็ยังมีแนวคิดยึดหยุ่นต่อประเทศคอมมิวนิสต์ เช่น เวียดนามเหนือ

นอกจากนี้ พล.อ.ชาติชายฯ ยังเห็นว่า การยึดมั่นต่ออุดมการณ์ทำให้เกิดความขัดแย้งและไม่เกิดประโยชน์ ดังที่ได้กล่าวว่า

ลัทธิอุดมการณ์จากภายนอก รวมทั้งอิทธิพลของมหาอำนาจ ได้มีส่วนผลักดันให้เวียดนามต้องถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน และกลายเป็นชนวนเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างประเทศต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคนี้ จนเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน จนเหลือที่จะประมาทได้ (สังคม-ศาสตร์ปริทรรศ, 2516:6-7)

พล.อ.ชาติชายฯ ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความร่วมมือกับประเทศอินโดจีน ขณะ เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ในปี 2516 ว่า จากประสบการณ์ในอดีตน่าจะเป็นบทเรียนให้ประเทศ ในภูมิภาคตระหนักถึงภัยจากภายนอกซึ่งจะยังคงมีอยู่ต่อไป ดังนั้นจึงควรร่วมมือกัน เพื่อความรุ่งเรืองของภูมิภาค โดยไม่สนใจต่อความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ ดัง คำกล่าวที่ว่า

ไทยมีความเห็นว่า การผนึกกำลังของประเทศในภูมิภาคเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่รอดของประเทศในอาณานิคมแห่งนี้ ไม่ว่าประเทศต่างๆ เหล่านี้จะมีลัทธิการปกครอง หรืออุดมการณ์ทางการเมืองอย่างไร เราไม่ควรคิดถึงประเทศเวียดนามในฐานะคู่แข่ง แต่ควรคิดว่าเวียดนามเป็นคู่คิดมากกว่า หากเวียดนามจะเป็นคู่แข่งก็คงจะมีความหมายเพียงการแข่งขันนั้น เพื่อจะสร้างความเจริญผลสุกของภูมิภาค และคงจะไม่ใช้การแข่งขันเพื่อชิงดีและแก่งแย่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน (สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 2516:6-7)

นอกจากนี้ พล.อ.ชาติชายฯ ยัง ได้กล่าวซ้ำใน เรื่องนี้ อีกในการแสดงปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า

มหาอำนาจอาจมีบทบาทในภูมิภาคนี้ แต่มหาอำนาจมาแล้วก็ต้องไปในที่สุด เพราะ เขามีผลประโยชน์ที่สำคัญ่าในที่อื่นไกล แต่ประเทศเพื่อนบ้านจะต้อง เป็นเพื่อนบ้านตลอดกาล จะต้อง มีชะตากรรมร่วมกันในระดับใดระดับหนึ่งตลอดกาล และจะต้องหาวิธีที่จะอยู่ร่วมกันมีผลประโยชน์ร่วมกันตลอดกาล (รัฐศาสตร์สาร 2532: 7)

ในช่วง เวลาใกล้เคียงกัน พล.อ.ชาติชายฯ ได้แสดงทัศนะที่เน้นความคิดที่จะ เป็นมิตรกับเพื่อนบ้านอีกครั้งหนึ่งว่า

เราหลีกเลี่ยง ไม่อยู่กับเพื่อนบ้านไม่ได้ เพราะประเทศเพื่อนบ้านต้อง เป็นเพื่อนบ้านตลอดกาล และวิธีที่จะอยู่กับประเทศเพื่อนบ้านที่ดีที่สุดคือการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นรัฐบาลจึงมีจุดมุ่งหมายหลักในระยะยาวที่จะทำให้ประเทศอินโดจีนเป็นประเทศที่มุ่งพัฒนา เศรษฐกิจของตน และมุ่งพัฒนาความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจระหว่างตนกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ (จิตวิทยาความมั่นคง 2532:169)

1.3 พล.อ.ชาติชายฯ มีความเห็นว่าควรได้มีการปรับนโยบายต่างประเทศต่อปัญหา

กัมพูชา โดยใช้วิธีการใหม่ๆเข้ามา เพื่อเสริมนโยบายนี้ได้ดำเนินการไปแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ไข ้ปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น ความคิดในการปรับนโยบายนี้ เห็นได้จากพฤติกรรมในการดำเนิน นโยบาย ในสมัยรัฐบาลพล.อ.ชาติชายฯที่แตกต่างไปจากสมัยพล.อ.เปรมฯโดยมีวิธีการใหม่ ๆ ที่ พล.อ.ชาติชายฯได้ริเริ่มขึ้น ได้แก่

1.3.1 การดำเนินการทูตแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เพื่อรับทราบความคิดและความ ต้องการของแต่ละฝ่าย เพื่อให้สามารถประนีประนอมยุติปัญหาระหว่างกันได้ง่ายขึ้น การดำเนินการ ทูตแบบไม่เป็นทางการ เช่น การเชิญฮุนเซน นายกรัฐมนตรี ของรัฐบาลเขมรมาเยือนไทยอย่างไม่ เป็นทางการ มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการจัดให้มีการเจรจาระหว่างผู้นำเขมรแต่ละฝ่าย อย่าง ไม่เป็นทางการ แม้การเจรจจะไม่ประสบผลก็ตามที่ เช่น การประชุมระหว่างผู้นำเขมรใน เดือนพฤษภาคม 2532 กันยายน 2532, และกุมภาพันธ์ 2533 ความพยายามให้เขมรมีการพบปะ กันนั้น เนื่องจากเห็นว่าปัญหากัมพูชานี้ เขมรแต่ละฝ่ายจะต้องตกลงแก้ไขปัญหากันเอง ดังที่ พล.อ. ชาติชายฯได้ให้สัมภาษณ์ว่า "ความขัดแย้งของเขมรแต่ละฝ่ายเป็นหน้าที่ของเขมรที่จะต้องหันหน้า เข้าหากัน เราเองจะพยายามอย่างดีที่สุดเพื่อให้เขาหันหน้าเข้าหากัน"(ไทยรัฐ 2532:23) นอก จากนี้ลักษณะของการทูตแบบไม่เป็นทางการนั้น อาจเห็นได้จาก การใช้กลไกซึ่งไม่ได้เป็นตัว แทนที่เป็นทางการของรัฐบาลไทย อันได้แก่ ทหาร และที่ปรึกษานโยบาย ในการดำเนินการ ประสานงานต่าง ๆ เช่น กรณีการเชิญฮุนเซนมาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการหรือ การประสาน งานให้มีการประชุมที่โตเกียว เป็นต้น

1.3.2 การเจรจาต่อรองในระดับผู้นำ แนวคิดที่ต้องการเจรจาต่อรองด้วยตนเอง นั้น อาจจะมาจกประสบการณ์ที่ผ่านมา พล.อ.ชาติชายฯเคยเป็นนักการทูตมานาน และประสบความ สำเร็จในการเจรจาต่อรองชักจูงผู้อื่น หลายครั้ง จึงมีความคิดที่เห็นความสำคัญของการเจรจา ต่อรองด้วยตนเอง เห็นได้จากการที่มีการติดต่อกับผู้นำเขมรทุกกลุ่ม การประสานงานให้มีการเจรจา เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้เจรจาด้วยตนเอง แทนที่จะให้ รัฐมนตรีต่างประเทศหรือกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการ อาทิ การเจรจาพบปะกับ ฮุนเซนในไทย หลายครั้ง เช่น ในเดือนมกราคม 2532, พฤษภาคม 2532, พฤษภาคม 2533 กันยายน 2533 การเจรจาแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้นำเขมร 3 ฝ่าย ได้แก่ นายซอนซาน, เขียวสัมพันธ์และเจ้ารณฤทธิ์ในเดือนมกราคม 2532 มีการพบปะกับผู้นำเขมรแต่ละฝ่าย เช่น เจ้าสีหนุเมื่อเดือนเมษายน 2533 นอกจากนี้ยังมีการพบปะกับรัฐมนตรีต่างประเทศของเวียดนาม ในเดือนพฤษภาคม 2533 อีกด้วย

นอกจากการพบปะผู้นำประเทศต่างๆ ที่มาเยือนไทยแล้ว พล.อ.ชาติชายยังได้เดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ โดยมักจะมีการเจรจาในด้านเศรษฐกิจและหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยตนเอง เช่น การเจรจากับประธานาธิบดีจอร์จ บุช ที่กรุงโตเกียว ในเดือนกันยายน 2532 (ดูเพิ่มเติมที่ผู้จัดการ 2532:67) การเดินทางไปเยือนจีน ในเดือนมีนาคม 2532 (ดูเพิ่มเติมที่มติชน 2532:4) การเยือนออสเตรเลียในเดือนกันยายน 2532 (ดูเพิ่มเติมที่ The Bangkok Post 1989:6) การเยือนยุโรปในระหว่างกันยายน-ตุลาคม 2532 การเยือนสหรัฐฯในเดือนพฤศจิกายน 2532 (ดูเพิ่มเติมที่ The Nation 1989:2) การเยือนญี่ปุ่นในเดือนกุมภาพันธ์ 2533 (ดูเพิ่มเติมที่มติชน 2533 : 22) นอกจากนี้การเสนอให้มีการติดต่อสายตรงระหว่างผู้นำสหรัฐฯและผู้นำไทย ก็แสดงให้เห็นถึงความต้องการติดต่อโดยตรงในระดับผู้นำ โดยตัดกลไกของกระทรวงการต่างประเทศออกไปอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า พล.อ.ชาติชายให้ความสำคัญกับการเดินทางไปต่างประเทศ เพื่อเจรจาดูเรื่องด้วยตนเอง ซึ่งเห็นได้จากจำนวนครั้งที่ได้ไปเยือนต่างประเทศสูงกว่ารัฐบาลก่อน และการเดินทางไปนั้นบางครั้งรัฐมนตรีต่างประเทศก็ไม่ได้เดินทางไปด้วย ซึ่งต่างจากสมัยพล.อ.เปรมฯ ที่การเจรจาดูเรื่องจะเป็นหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จาก การเดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ ของพล.อ.เปรมฯจะมีรัฐมนตรีต่างประเทศเดินทางไปด้วยเสมอ

1.3.3 การแก้ไขปัญหากัมพูชาแบบเป็นขั้นเป็นตอน (Step by Step) การแก้ไขปัญหามาเป็นขั้นตอนนี้อาจมองได้ว่ามีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1.3.3.1 ฝ่ายไทยต้องการให้มีการหยุดยิง เพื่อเปิดโอกาสในการเจรจายุติปัญหา ลามารถดำเนินต่อไปด้วยความราบรื่น และสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น

1.3.3.2 ฝ่ายไทยต้องการให้การเจรจาดูเรื่องระหว่างชาวเขมร เป็นการเจรจาดูเรื่องระหว่าง 2 ฝ่ายเป็นหลัก กล่าวคือ ระหว่างเจ้าสีหนุ กับฝ่ายฮุนเซนเท่านั้น ไม่ใช้การดูเรื่องระหว่าง 4 ฝ่ายเช่นเดิม ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าการดำเนินการในรูปแบบทวิภาคีจะประสพผลมากกว่า ดังที่ พล.อ.ชาติชาย ได้กล่าวสนับสนุนการเจรจาทวิภาคี ดังกล่าวว่า "การเจรจาทวิภาคีเช่นนี้ เป็นวิธีการที่ดีที่สุดต่อสันติภาพ และว่าความเข้าใจกันระหว่างเจ้าสีหนุและนายฮุนเซน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการสันติภาพ" (กระทรวงการต่างประเทศ 2533: 39) เนื่องจากฝ่ายไทยเชื่อว่ากระบวนการทางการทูตในลักษณะทวิภาคีมีโอกาสประสพผลสำเร็จมากกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวฝ่ายไทยจึงได้พยายามชักจูงให้เจ้าสีหนุและนายฮุนเซน ไปพบกันที่กรุงโตเกียว (ผู้จัดการ 2533:61)

การริเริ่มการแก้ไขปัญหาแบบเป็นขั้นเป็นตอนนี้ นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ได้กล่าวถึงความคิดของพล.อ.ชาติชายฯร่วมกับที่ปรึกษาฯนโยบายและทหาร เกี่ยวกับความจำเป็นของการแก้ไขปัญหาแบบเป็นขั้นเป็นตอน เนื่องจากการแก้ไขปัญหาแบบลุ่มบวมนี้ เป็นไปไม่ได้ โดยเหตุที่ ทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะรัฐบาลพลม 3 ฝ่าย ไม่มีความยืดหยุ่น เพื่อให้การเจรจาตกลงกันสามารถดำเนินต่อไปได้ โดยไม่หยุดชะงัก จึงควรมีการตกลงในส่วนที่สามารถตกลงกันได้ก่อน เพื่อจะได้สร้างบรรยากาศที่ดีอันจะนำไปสู่ความตกลงในเรื่องอื่นๆได้ ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

ไทยพยายามให้มีการเจรจากันระหว่างเขมรทั้ง 4 ฝ่าย แต่เมื่อเขมร 3 ฝ่าย ไม่ยอมยืดหยุ่นประเด็นต่อประเด็นเลย การจะให้ประสบความสำเร็จทางการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive) มันเป็นไปไม่ได้ ต้องเริ่มในเรื่องที่ตกลงกันได้ก่อน เราจึงเสนอการหยุดยิงเป็นประเด็นแรก เรามองว่า การลดระดับการใช้ทหารอาจนำไปสู่ช่องทางการฟื้นฟูชีวิตในเขมร ซึ่งจะ เป็นพลังสำคัญ ที่จะทำให้ผู้นำเริ่มมองสันติภาพแทนยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีทางทหาร (ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์)

1.3.4 การเปิดให้มีการค้าและการลงทุนกับประเทศอินโดจีนได้โดยเสรี โดยประกาศนโยบายที่จะ เปลี่ยนสนามรบในอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า เป็นการริเริ่มใหม่ๆ โดยรับจากแนวทางเดิมซึ่งกีดกันเวียดนาม และรัฐบาลฮุนเซน ในด้านเศรษฐกิจ จากความคิดของ พล.อ.ชาติชายฯ ที่ต้องการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังที่พล.อ.ชาติชายฯ ได้กล่าวไว้ว่า

ภารกิจสำคัญประการหนึ่งคือการทำให้บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านดีขึ้น ผมต้องการให้อินโดจีนกลายเป็นสนามการค้า ด้วยเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ ประเทศไทยเรากับประเทศเพื่อนบ้านจะต้องอยู่ด้วยกันจะต้องมีชะตากรรม มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกันและกันตลอดไป (ประชาชาติธุรกิจ 2532:39)

นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้านี้ เป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจภายในของไทย ซึ่งอุตสาหกรรมส่งออกเติบโตขึ้นมาก ต้องการแหล่งวัตถุดิบและแหล่งระบายสินค้า ดังที่นายไกรศักดิ์ ได้กล่าวถึงความคิดของ พล.อ.ชาติชายฯที่มองปัญหาภูมิพหุชาติต่าง ไปจากเดิม เนื่องจาก

ปัจจัยสำคัญคือปัจจัยด้านเศรษฐกิจของไทย การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมส่งออกค่อนข้างมหึมา ก่อนปี 1975 อินโดจีนเคยเป็นตลาดที่ดีที่สุดของไทย ด้านเสื้อผ้า รวมทั้งเราครองส่วนแบ่งตลาดส่วนใหญ่ของสินค้าอุปโภคบริโภค แต่หลังจากคอมมิวนิสต์ยึดอำนาจ จึงกลายเป็นการลักลอบค้า ดังนั้นการค้าจึง เป็นสาเหตุใหญ่อันหนึ่ง ซึ่งมีส่วนในการถูกนำมา

พิจารณาการปรับนโยบายต่ออินโดจีน (โกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์)

พล.อ.ชาติชายฯ ได้ให้สัมภาษณ์ยืนยันนโยบายดังกล่าวว่า
 มันถึงเวลา มันรบกันมานานแล้ว ทั้งประเทศไทยก็ดี ลาวก็ดี เขมรก็ดี เวียดนามก็ดี ไม่ใช่
 ประเทศที่จะรบในสงครามสมัยใหม่ได้ เพราะหากสู้รบประชาชนก็ยิ่งยากจน สู้พยายามรักที่
 จะหันหน้าเข้าหากันมาค้าขายมันจะเหมาะกว่า ผมถึงบอกว่าเลิกคิดเสียเถอะ ไอ้เรื่องที่จะ
 รบราฆ่าฟันกัน มันเป็นเรื่องของประเทศอุตสาหกรรมจะรบกัน ประเทศไทยอย่างเราเรามี
 หน้าตัวอย่างเดียว คือพัฒนาประเทศ กับพอลูกกับความยากจน เพราะฉะนั้นหยุดรบกันดีกว่า หัน
 มาเปิดการค้ากัน เขาก็มีทรัพย์สินสมบัติของเขาที่จะเอาออกมาได้ ก็เอามาแลกเปลี่ยนค้าขายกัน
 ลาว พวน เขมร อย่าเป็นลนามรบเลย มาเป็นตลาดการค้ากันดีกว่า (พีเพิล ฉบับพิเศษ
 2533: 258)

นอกจากนี้ พล.อ.ชาติชายฯ ยังยืนยันความเป็นไปได้ในการที่จะร่วมมือกับประเทศอินโดจีน
 ทางด้านการค้า ดังที่ได้กล่าวถึงการพบปะกับนายฮุนเซน ว่าเป็นสิ่งที่ยืนยันลัทธิธรรมว่า "เมื่อพูดถึง
 การลงทุนเรื่องบาท ดอลลาร์ หรือเซ็นต์ คนเราต่างพูดภาษาเดียวกันทั้งนั้น" (มติชน
 2532: 21)

จากการที่เปิดให้เอกชนทำการค้ากับอินโดจีนได้อย่างเสรีนั้น ก็ได้มีการสนับสนุนการ
 ค้าดังกล่าว โดยการลดจำนวนรายการของสินค้ายุทธปัจจัย ซึ่งห้ามส่งไปยังประเทศอินโดจีนลง
 เปิดจุดผ่อนปรนบริเวณชายแดนมากขึ้น และการค้ารวมทั้งการลงทุนระหว่างไทยกับประเทศในอิน
 โดจีนก็สูงขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3

2. บุคลิกลักษณะ ของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ

พล.อ.ชาติชายฯ ในฐานะนายกรัฐมนตรีเป็นผู้มีความกล้าและเป็นนักปฏิบัติ ซึ่งเป็นองค์
 ประกอบที่สำคัญซึ่งส่งผลให้มีการปรับนโยบายต่อปัญหาพม่า

2.1 คุณลักษณะของ "ความกล้า" ของ พล.อ.ชาติชายฯ เห็นได้จากความกล้าที่จะตัดสินใจ
 ปรับวิธีการในการดำเนินนโยบายรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างจากแนวทางเดิมซึ่งเป็นที่ยอมรับของ
 ประชาคมโลก และเป็นที่ยึดถือปฏิบัติมานานนับสิบปี นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรียังต้องมีความกล้าที่จะ
 ชัดแย้งกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายเดิม และยิ่งกล้าเสี่ยงต่อการต่อต้านไม่ปฏิบัติตาม
 นโยบายในรูปแบบใหม่ๆ จากกระทรวงการต่างประเทศ ดังที่นายลาโรจน์ ชวนะวิรัช ได้กล่าวถึง
 บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศที่ลดลง เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับการปรับนโยบายว่า "เขา

ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ ทิศทาง และเขาเป็นรัฐบาลเราจะไปขัดอะไรได้ เพียงแต่เราก็จะไม่มีการริเริ่มของเขาขึ้นมาใหม่ สั่งให้ทำอะไรก็ทำ" (ลาโรจน์ ชวนะวิรัช, สัมภาษณ์)

การปรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาก็พหูของ พล.อ.ชาติชายฯโดยเน้นรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น แม้จะมีการย้าว่าเป้าหมายของนโยบายคงเดิม แต่วิธีการก็แตกต่างจากเดิมค่อนข้างมาก การดำเนินนโยบายรูปแบบใหม่นี้แตกต่างจากความคิดของผู้มีอิทธิพลในการกำหนดและดำเนินนโยบายเดิม ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ และ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดนโยบายต่อปัญหาก็พหูฯ ในสมัยพล.อ.เปรมฯ (สุขุมพันธุ์, สัมภาษณ์) ผู้กำหนดนโยบายเดิมมีความคิดสอดคล้องกันว่าควรดำเนินนโยบายในรูปแบบเดิม โดยการร่วมมือกับประเทศแนวร่วมต่าง ๆ ได้แก่ สหรัฐฯ จีน และอาเซียน ในการแก้ไขปัญหาก็พหูฯ ตามมติของอาเซียนและสหประชาชาติต่อไป นั่นคือ กัดดันเวียดนามและรัฐบาลพมเบญในด้านการเมือง การทูต เศรษฐกิจ ศิลธรรม และด้านทหารโดยอ้อม เพื่อให้ทั้งเวียดนามและรัฐบาลพมเบญ ประนีประนอมในการแก้ไขปัญหตามแนวทางของอาเซียน นั่นคือ การแก้ไขปัญหาแบบลุ่มบูรณาการทางการเมือง ให้เวียดนามถอนทหารออกจากก็พหูฯ เพื่อให้เขรมมีสิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเอง ในการเลือกระบบการปกครอง (สรุปจากการสัมภาษณ์ พล.อ.สิทธิ เศวตศิลา, น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ และนายลาโรจน์ ชวนะวิรัช)

ความกล้าของพล.อ.ชาติชายฯยังอาจเห็นได้จากจุดเด่นอันได้แก่ ความกล้าพูด กล้าแสดงทรรศนะดังจะ เห็นได้ว่า นายกรัฐมนตรีมักจะพร้อมที่จะ เผชิญกับการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนจนได้ฉายา "น้ำชาติมาดนักซิ่ง" ซึ่งแตกต่างจากพล.อ.เปรมฯ ซึ่งค่อนข้างมีพิธีรีตองในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนไม่กล้าเผชิญกับผู้สื่อข่าวจนถูกตั้งฉายาว่า "เตมีย์ใบ้" ความเป็นคนกล้าพูด กล้าเผชิญกับคำถามและปัญหาต่าง ๆ เห็นได้จากคำว่า "ไม่มีปัญหา" ซึ่งเป็นคำพูดที่ติดปากของ พล.อ.ชาติชายฯในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน ในกรณีการเชิญสุนเซนมาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการ นั้น พล.อ.ชาติชายฯได้แสดงให้เห็นว่ากล้าเผชิญและตอบโต้กับคำวิพากษ์วิจารณ์ เช่น คำกล่าวตอบโต้ทัศนคติไม่เห็นด้วยว่า "โดโนเสาร์ที่ไหนพูด ไอ้ยังมีอยู่หรือนี้ ไอ้โดโนเสาร์เต่าล้านปี" (มติชน 2532 : 21) หรือคำให้สัมภาษณ์ตอบโต้นักวิชาการที่ไม่เห็นด้วยกับการเชิญสุนเซน มาเยือนไทยว่า "พูดอย่างไรก็พูดได้ครับ เหมือน ๆ กับการวิจารณ์พวกที่ลงสมัครผู้แทน พูดอย่างไรอย่างนี้ ทำไมไม่ลงสมัครเลือกตั้งเองบ้าง อย่างนี้ก็เหมือนกันตำราในหนังสือกับเรื่องนอกตำราที่เขาทำกัน มันคนละเรื่อง เพราะฉะนั้นไอ้พวกตำรานี้มันเขียนไม่ถูก" (ไทยรัฐ 2532:13) แสดงถึงความมั่นใจในนโยบายของตนและยังกล้าที่จะตอบโต้ความคิดที่ขัดแย้งอีกด้วย นอกจากนี้ พล.อ.ชาติชายฯยังได้

ยืนยันว่านโยบายของตนถูกต้อง ดังที่ได้กล่าวว่า "เมื่อนายฮุนเซน อยากจะมาเที่ยวกรุงเทพฯ และพบदनน้อย ใครก็มาได้แม้จะ ไม่มีความสัมพันธ์ก็มาเถอะ อย่าง ได้วันก็วิ่งกันพ่่านไม่มีสัมพันธ์ไมตรี" (มติชน2532:21)

นอกจากนี้ความกล้าของนายกรัฐมนตรี ละท่อนอย่างเด่นชัดจากการที่ พล.อ.ชาติชายฯ แต่งตั้งที่ปรึกษานโยบาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ ซึ่งมีทักษะต่อปัญหาความคิดที่แตกต่างจากกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ซึ่งได้เสนอความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ คัดค้านแนวนโยบายต่างประเทศของ พล.อ.สิทธิฯ อย่างรุนแรง และต่อเนื่องในอดีต มาจนกระทั่งรับตำแหน่งที่ปรึกษานโยบายแสดงให้เห็นเจตนารมณ์อันแน่วแน่ ที่จะดำเนินนโยบายในรูปแบบใหม่ ๆ และเป็นความกล้าที่จะสร้างกลไกใหม่ซึ่งมีแนวความคิดที่ขัดแย้งกับกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องจากความคิดที่ต่างกัน จากนี้ยังเป็นความกล้าที่จะดำเนินนโยบายตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสม โดยไม่สนใจว่าจะได้รับการคัดค้านจากผู้กำหนดและดำเนินนโยบายเดิมอย่างไร

คุณลักษณะความกล้าในการปรับนโยบายนั้น อาจสืบเนื่องมาจาก ประสบการณ์ในด้านการทำงานที่ผ่านมา หากพิจารณาจากประวัติการทำงานของ พล.อ.ชาติชายฯแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความผันผวนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นับจากการเริ่มต้นด้วยการเป็นทหารม้า ประสบกับความผันผวนของการเมือง ในปี 2503 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นมามีอำนาจ พล.อ.ชาติชายฯ จึงถูกส่งไปเป็นทูตอยู่ที่ประเทศอาร์เจนตินา หลังจากเป็นนักการทูตอยู่ถึง 15 ปี ในหลายประเทศ ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้เรียกตัวกลับมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ ต่อจากนั้น ก็ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในที่สุดก็ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ในปี 2518 และต่อมาได้ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ก่อนจะมาเป็น รองนายกรัฐมนตรี ในปี 2519 และหลังจากนั้นก็ได้สมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ถึง 5 สมัย(พระราชชาติธูรกิจ 2531:5)

หากพิจารณาจากประวัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า พล.อ.ชาติชายฯประสบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันหลายครั้ง ในลักษณะงานที่ต้องการคุณสมบัติที่แตกต่างกัน จากทหารที่ค่อนข้างจะตรงไปตรงมาไปสู่นักการทูต ที่ต้องอาศัยความละเอียดละไม เพื่อผลในการเจรจา สิ่งเหล่านี้ได้สร้างคุณสมบัติที่พร้อมจะปรับตัวและกล้าเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีทัศนคติที่ให้ความสำคัญต่อการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ พล.อ.ชาติชายฯ ได้กล่าวว่า "ผมยึดถือหลักปรับตัวให้กับสถานการณ์ ผู้ที่เข้าไม่อาจปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

แปลง ได้นั้น ในที่สุดก็จะสูญพันธุ์และสูญหายไป" (มิตชน 2532:21) ความสามารถในการปรับตัวและกล้าเผชิญต่อสถานการณ์นี้ยังเห็นได้จาก คำตอบของนายกรัฐมนตรีที่ว่า "ไม่มีปัญหา" ไม่ว่าจะ เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงเพียงใด ซึ่งอาจแสดงให้เห็นความคิดของท่านที่ว่า ไม่มีปัญหาใดที่ไม่สามารถแก้ไขให้ลุ่่วงไปได้

จากความสำเร็จของงานทางด้าน การต่างประเทศและการทูต ซึ่งยาวนานถึง 15 ปี นั้น ทำให้พล.อ.ชาติชายฯ มีความเชื่อมั่นในตัวเองค่อนข้างสูงทั้ง ในด้านความสามารถด้านการเจรจา และความสามารถในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แตกต่าง ไปจากเดิม ดังที่ พล.อ.ชาติชายฯ ได้ให้สัมภาษณ์ถึงความภาคภูมิใจในงานด้านต่างประเทศและการทูตว่า

เรื่องอยู่กระทรวงต่างประเทศเราตัดสินใจในเรื่องใหญ่ๆ ที่จะให้ประเทศไทยรอดพ้นจากภัยสงครามมาได้ ก็เพราะการต่างประเทศช่วงที่เราไปรับรองจีนแดงที่ผมไปกับหม่อมคึกฤทธิ์ อันนี้แหละครับ เป็นหัวใจที่สำคัญที่สุด ที่ผมภูมิใจที่ผมทำได้ตอนที่ เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ เมื่อขณะที่ เป็นทูตมีการไหวดะแนกกันเรื่อง เขาพระวิหาร เราก็สามารถเอาประเทศที่ผมไปประจำอยู่ คือ อาร์เจนตินาให้ไหวดะให้กับประเทศไทย ส่วนประเทศที่เป็นมิตรกับประเทศไทย อื่นๆไม่ได้ไหวดะให้เรา ไปไหวดะให้เขมรกัน แต่อาร์เจนตินา ผมเป็นทูตได้ไปพูดกับประธานาธิบดีจนกระทั่งแกยอมไหวดะให้แกประเทศไทย อันนี้ผมก็ภูมิใจก็เป็นงานซึ่งต้องทำ แล้วต้องสำเร็จด้วย ต้องมีการแข่งขันกันด้วย ตอนมาเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศเราก็สามารถทำให้ประเทศไทยปลอดภัยได้ ใครบอกว่าไซ่ง่อนแตก เวียงจันทน์แตก พนมเปญแตก กรุงเทพฯ จะแตกก็ไม่แตก เพราะคิดว่า เราดำเนินนโยบายการต่างประเทศถูกต้อง...ถูกต้อง (พีเพิลฉบับพิเศษ 2533: 258)

จะเห็นได้ว่า ความริเริ่มในด้านการต่างประเทศเกี่ยวกับการปรับนโยบายต่อปัญหามลพิษชาตินี้ไม่ใช่ความคิดริเริ่มครั้งแรก แต่พล.อ.ชาติชายฯ ได้ทำมาแล้ว เมื่อคราวที่เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ โดยเปิดความสัมพันธ์กับจีน ซึ่งเป็นเรื่อง ที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าที่จะ เปลี่ยนแปลงให้ทันกับสถานการณ์ดังที่ พล.อ.ชาติชายฯ กล่าวว่่า

ดูอย่างการตัดสินใจที่ยิ่งใหญ่ที่สุด คือผมกล้าที่จะ เปิดสัมพันธ์กับจีน เพื่อจะ เอาจีนมาดุลอำนาจกับเวียดนาม เป็นเรื่อง ที่ถูกต้องที่สุด สามารถสร้างความปลอดภัยแก่ประเทศอย่างเห็นได้ชัดเจนนที่สุด ทั้งๆ ที่ในขณะ นั้นมีแต่คนต่อต้านมากที่สุด คนไม่เชื่ออะ อะ ผมคนเดียวเสนอท่านนายกฯ คึกฤทธิ์ ท่านเห็นด้วย แต่คนอื่นไม่เห็นด้วยเลย แต่เราลองคนเนี่ยยืนต่อสู้อาจจนสำเร็จ วันนั้นผมคิดว่าเป็นเรื่อง ที่สำคัญ (พีเพิลฉบับพิเศษ 2533: 257)

ความมั่นใจในการตัดสินใจของพล.อ.ชาติชายฯ ยังอาจเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า "ผมเคยเผชิญปัญหามากแล้วในชีวิต ทั้งในเรื่องการเมืองและเรื่องส่วนตัว แต่ผมก็คลี่คลายด้วยตัวของผม ผมคิดว่าผมเป็นคนที่ดีตัดสินใจไม่เคยพลาดเลยในชีวิตนี้ ถึงแม้จะเข้าที่อัปจนยัง งงก็ตาม" (พีเพิลฉบับพิเศษ 2533: 258)

จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ได้สะสมความสามารถในด้านการเจรจาต่อรองทางการทูต ความสามารถในการเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลให้พล.อ.ชาติชายฯ เกิดความเชื่อมั่นว่า นโยบายที่ท่านจะปรับนี้สามารถปฏิบัติให้บรรลุผลได้ แม้จะเป็นนโยบายที่แตกต่างจากเดิมก็ตาม

2.2 คุณลักษณะของความเป็นนักปฏิบัติของ พล.อ.ชาติชายฯ

2.2.1 ความเป็นนักปฏิบัติของ พล.อ.ชาติชายฯ เห็นได้จากการใช้กลไกอื่น ๆ เช่น ที่ปรึกษา นโยบายและทหารในการดำเนินนโยบายแทนกระทรวงการต่างประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากการปรับนโยบายนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานซึ่งเป็นกลไกในการปฏิบัติงานของรัฐ ซึ่งได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ ดังนั้น นโยบายจะไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่องเลย หากพล.อ.ชาติชายฯ มีใช้นักปฏิบัติ โดยสามารถใช้กลไกอื่น ๆ ที่มีอยู่แทน ซึ่งได้แก่ ที่ปรึกษา นโยบายและทหาร สาเหตุที่ใช้หน่วยงานทั้งสองนี้อาจจะเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายซึ่งปรับจากเดิมนั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้ดำเนินนโยบาย ซึ่งมีคุณสมบัติคือ ไม่ยึดติดอยู่กับนโยบายเดิมซึ่งจะส่งผลให้ต่อต้านนโยบายใหม่ๆ ต้องมีความคิดที่สอดคล้องกับนายกรัฐมนตรี ซึ่งเห็นว่านโยบายควร จะได้รับการปรับให้เหมาะสม พล.อ.ชาติชายฯ ได้แต่งตั้งที่ปรึกษาซึ่งเป็นนักวิชาการ มีความคิดสอดคล้องกับตน ทำหน้าที่แทนกลไกเดิม นอกจากนี้แล้ว กลไกที่จะทำหน้าที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศ ควรเป็นบุคคลที่เป็นที่เชื่อถือของเขมรทุกฝ่าย รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศด้วย ซึ่งบุคคลที่สำคัญได้แก่ พล.อ.ชาลิต ยงใจยุทธ

ที่ปรึกษา นโยบาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่าที่ปรึกษา นโยบายนี้ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือกตัวบุคคลและแต่งตั้งด้วยตนเอง ดังนั้นการที่พล.อ.ชาติชายฯ แต่งตั้งที่ปรึกษาอย่างเช่น ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ซึ่งมีความคิดเห็นขัดแย้งกับกระทรวงการต่างประเทศมาตั้งแต่ครั้งเป็นนักวิชาการ นั้นก็แสดงให้เห็นว่า พล.อ.ชาติชายฯ ต้องการบุคคลซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับตน เพื่อเสนอความคิดเห็นหรือแนวทางที่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมทั้งจะสามารถดำเนินการด้านการต่างประเทศแทนกระทรวงต่างประเทศได้อีกด้วย

ความคิดเห็นของที่ปรึกษาโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ และนาย โกรศักดิ์* ซึ่ง เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งสอดคล้องกับนายกรัฐมนตรี ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.2.1.1 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชา ควรมีการปรับ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือ มหาอำนาจเริ่มมีการ ผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างกัน ทั้งสหรัฐฯ สหภาพโซเวียตและจีน ในระดับภูมิภาค เวียดนาม ก็มีการประกาศถอนทหารและมีการถอนทหารส่วนใหญ่ออกไปจากแกมพูชาแล้ว ทำให้ความรุนแรงของ ปัญหาลดน้อยลง ทำให้เรายืดหยุ่นได้มากขึ้น (สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สัมภาษณ์; โกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์) ดังที่ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ ได้กล่าวว่า "ท่ามกลางสถานการณ์ที่มหาอำนาจหันหน้าเข้าหากัน แล้วเวียดนามเองก็อยู่ในฐานะลำบาก ความจำเป็นของเราที่จะฝ่าฝืนกับเขมรฝ่ายเดียวทั้งหมดไปแล้ว" (สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจภายในมีความสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาเพื่อปรับ นโยบายดังที่นาย โกรศักดิ์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "การแสดงความเห็นด้วยต่อนโยบาย พล.อ.ชาติชายว่า ความเติบโตทางเศรษฐกิจภายในทำให้ต้องการแหล่งวัตถุดิบและตลาดมากขึ้นด้วย การเปิดการค้าในอินโดจีนจึงนับว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมต่อสภาพการณ์ภายในประเทศ" (โกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์)

2.2.1.2 วิธีการในการปรับนโยบายต่อปัญหาแกมพูชา ได้แก่ ติดต่อกับ รัฐบาลฮุนเซนและ เวียดนามมากขึ้น เป็นการปรับท่าทีจากเดิมซึ่งสนับสนุนเขมร 3 ฝ่าย มาเป็น กลางในการเจรจาระหว่างเขมรทั้ง 4 ฝ่าย ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งดำเนินมาเป็นเวลานาน 10 ปี เพื่อบังคับให้รัฐบาลฮุนเซนยอมรับการแก้ไขปัญหของอาเซียน และสหประชาชาตินั้นไม่ประสบผล การสนับสนุนเขมร 3 ฝ่ายในการสู้รบ จะทำให้เกิดความขัดแย้ง มากขึ้น ดังนั้น จึงควรยืดหยุ่นในการแก้ปัญหามากขึ้น (สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สัมภาษณ์; โกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์)

*นาย โกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษา แต่ว่ามีบทบาทในการ เสนอความคิดเห็นในคณะที่ปรึกษายู่มาก

ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ฯ ยังได้เสนอทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหามาจากการหันมาเจรจากับ ฮุนเซนมากขึ้น เพื่อให้ความขัดแย้งลดน้อยลง และสามารถแก้ไขปัญหาคืบไปได้ ดังที่กล่าวไว้ใน การสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

ในภาวะที่มีความขัดแย้งระหว่างประเทศ เราจำเป็นต้องมีการเจรจาแลกเปลี่ยน พูดคุยกับฝ่ายตรงข้าม มีความพยายามที่จะสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน เพราะมันจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ ความขัดแย้งลดน้อยลง บรรเทาความขัดแย้งที่มีอยู่ ถ้าไม่มีการเจรจาดูเรื่องกันเสีย ปัญหามันก็จะ เกิดขึ้น ความขัดแย้งที่ระดับความรุนแรงขึ้นได้ ดังนั้น จึงเห็นว่า ไทยควรเป็นกลาง เสร็จจากกับ ทั้งด้านฮุนเซน เวียดนาม และรัฐบาลผสม (ข่าวพิเศษ อาทิตย์ 2532: 27)

นอกจากนี้ ที่ปรึกษาชานโยบายมีความเห็นด้วยกับวิธีการแก้ไขปัญหาแบบเป็นขั้นตอนของ พล.อ.ชาติชายฯ โดยให้มีการหยุดยิงก่อน เพื่อลดระดับความขัดแย้ง ให้ความปรียาคาศการเจรจาดีขึ้น โดยคิดว่าหากตกลงกันได้ในเรื่องหนึ่ง ก็จะนำไปสู่การตกลงในเรื่องอื่นๆ ต่อไป ในขณะที่การแก้ไข ปัญหาแบบลมนบูรณตามทีอาเซียนเลอนั้น เป็นไปได้อาก (สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สัมภาษณ์; ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์) ดังที่นายไกรศักดิ์ได้กล่าวว่

เมื่อ CGDK ไม่ยอมยัดหยุดย่นประเต็นต่อประเต็นเลย การจะใ้ประลบความล่ำเรัจทางการ เมือง (Comprehensive) มันเป็นไปไม่ได้ ต้องเริ่มในเรื่องที่ตนตกลงกันได้ก่อน เราจึงเสนอ การหยุดยงเป็นประเต็นแรก เรามองว่การลดระดับการใช้ทหารอาจนำไปสู่ช่องทางการฟื้นฟูชีวิต ในเขมร ซึ่งจะเป็นพลังล่ำคฤที่จะทำใ้ผู้นำเริ่มมองสันติภาพ แทนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีทาง ทหาร (ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่ความคิดของที่ปรึกษานั้นสอดคล้องกับ พล.อ.ชาติชายฯในทุก ๆ ด้าน เมื่อ พล.อ.ชาติชายฯ ไม่สามารถใ้กลไกที่มีอยู่เดิม คือกระทรวงการต่างประเตคได้ ด้วยความเป็นนัก ปฏิบัติของ พล.อ.ชาติชายฯ แทนที่จะล่ำเลิกการปรับนโยบายเนื่องจกไม่สามารถดำเนินนโยบาย ได้อย่างราบรื่น ก็หันมาหากลไกอื่นๆ ที่มีความเห็นสอดคล้อง ดังเช่นที่ปรึกษานโยบาย

ทหาร ทหารเป็นอีกกลไกหนึ่งซึ่ง เป็นกลุ่มที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับที่ พล.อ. ชาติชายฯ ต้องการ นั่นคือนอกจากมีความคิดเห็นสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหของ พล.อ.ชาติชายฯ แล้ว ยัง เคยได้ดำเนินการด้านต่างประเตคกับประเตคเพื่อนบ้านมาแล้วตั้งแต่ลมัย พล.อ. เบรมฯ ที่ได้มีการ ไ้กลเกลี่ยความขัดแย้งระหว่าง ไทยกับประเตคเพื่อนบ้าน ซึ่ง เป็นไปในทำนองเดียวกับนโยบาย เปลี่ยนลนามรบในอินโดจีนใ้เป็นตลาดการค้าของ พล.อ.ชาติชายฯ เช่นกัน การ ที่พล.อ.ชาลิตฯ เดินทาง ไปเยือนจีน ลาว พม่า เป็นการล่ำส่วนตัว เป็นการผ่อนคลยความตึง เครียดกับประเตคต่างๆ

เพื่อเจรจาอยู่ร่วมกันโดยสันติ แสดงให้เห็นท่าทีของพล.อ.ชวลิตฯต่อภูมิภาคนี้ได้ดี และสอดคล้องกับ พล.อ.ชาติชายฯ ที่เน้นความเป็นเสรี ไม่เอนไบบลุดชั่ว การใช้ยุทธวิธีการทูตนำหน้าการทหาร เพื่อยุติการกระทบกระทั่งกันในภูมิภาคซึ่ง เป็นนโยบายที่สอดคล้องกับรัฐบาลเช่นกัน

ความคิดเห็นของพล.อ.ชวลิตฯที่สอดคล้องกันกับวิธีการดำเนินนโยบายรูปแบบใหม่ ๆ ของ พล.อ.ชาติชายฯ อาจเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของ พล.อ.ชวลิตฯ ที่โรงเรียนเตรียมทหาร เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2532 ที่เห็นด้วยกับแนวทางที่รัฐบาลกำลังเดินไป ทั้งนี้เพราะการเดินวิธีการทูตแบบใหม่ อาจช่วยให้สงครามกัมพูชายุติได้เร็ววัน ซึ่ง พล.อ.ชวลิตฯ กล่าวว่า เป็นความบารณอย่างดีที่สุด เพราะประชาชนชายแดนไทยจะได้ปลอดภัยเสียที (ข่าวพิเศษ-อาทิตย์ 2532:22) หรือจากคำกล่าว แสดงถึงการสนับสนุนการเชิญชวนชนมาไทยของ พล.อ.ชาติชายฯที่ว่า "ขอให้ทุกคนเข้าใจนายกรัฐมนตรี เพราะที่ทำทุกอย่าง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในประเทศและต่อชายแดนไทย" (มติชน 2532 : 21).

ความคิดของผู้นำทหารที่สอดคล้องกับนายกรัฐมนตรีดังกล่าว ประกอบกับการที่ พล.อ.ชวลิตฯเป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับเขมรทุกฝ่าย รวมทั้ง เป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ (ประสงค์ ลุนศิริ, สัมภาษณ์) เห็นได้จากกลุ่มต่างๆ ของเขมรได้เรียกร้องให้พล.อ.ชวลิตฯเข้ามามีบทบาทในการจัดการประชุมเขมร 4 ฝ่าย หลังจากที่พล.อ.ชวลิตฯลาออกจากคณะรัฐบาลแล้ว แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ คุณสมบัติดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ทหารเป็นกลไกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อปัญหา กัมพูชาให้แก่ พล.อ.ชาติชายฯ ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามหาก พล.อ.ชาติชายฯไม่มีคุณสมบัติของความเป็นนักปฏิบัติแล้ว นโยบายต่อปัญหา กัมพูชาก็คงจะ ไม่มีการปรับแก้ อย่างไรก็ดี แต่เมื่อ พล.อ.ชาติชายฯ เป็นนักปฏิบัติที่มองเห็นคุณสมบัติของทหารซึ่ง เหมาะสมและสามารถแทนที่กระทรวงการต่างประเทศ ในการดำเนินการด้านต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านได้ จึงได้ใช้ทหารเป็นกลไกเพื่อสนองตอบนโยบาย ซึ่ง ได้มีการปรับเปลี่ยนให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นได้ เนื่องจากทหารและที่ปรึกษา นโยบาย ไม่ใช่กลไกที่เป็นทางการของรัฐ

ดังนั้นการที่พล.อ.ชาติชายฯใช้ที่ปรึกษา นโยบายและทหาร เป็นกลไกในการดำเนินนโยบาย เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับความคิดของนายกรัฐมนตรีที่ต้องการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอีกด้วย

2.2.2 ความเป็นนักปฏิบัติของนายกรัฐมนตรี ยังแสดงในรูปของการใช้กลุ่มต่างๆ ที่มีความเห็นสอดคล้องกับการปรับนโยบาย เช่น นักธุรกิจ ผู้แทนราษฎรจากพรรคต่าง ๆ มาเป็น เครื่องมือในการสนับสนุนนโยบายต่อปัญหา กัมพูชา ทั้งนี้ ผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นกรรมาธิการต่าง-

ประเทศ ส.ส.พรรคฝ่ายค้าน และนักธุรกิจ จากที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ว่า กลุ่มได้ทวีความสำคัญมากขึ้น ในขณะที่มีความเห็นสอดคล้องกับนายกรัฐมนตรี การส่งเสริมบทบาทของกลุ่มดังกล่าว ก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลนั่นเอง

พรรคการเมือง โดยส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับนโยบายต่อปัญหาสัมปทานของ พล.อ.ชาติชายฯ แม้แต่พรรคฝ่ายค้านที่เคยเล่นบทบาทในการคัดค้านรัฐบาลในเกือบทุกเรื่อง ก็ยังมีความเห็นด้วยต่อการเปิดการค้าในอินโดจีน เช่น พรรคเอกภาพและพรรคประชากรไทย ว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมเนื่องจากสภาพการณ์ภายนอกได้มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงควรจะได้มีการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งการปรับนโยบายนั้น ยังทำให้ไทยได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น จากการค้าซึ่งถูกปิดกั้นจากนโยบาย ซึ่งเน้นทางด้านความมั่นคง เป็นหลักเป็น การหันไปเจรจากับรัฐบาลฮุนเซนและ เวียดนามว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสม เนื่องจากนโยบายการโดดเดี่ยวดังกล่าว ดำเนินมานานแต่ก็ไม่ประสบผล หากแต่ทำให้ไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับไป (สุวิทย์ คุณกิตติ, สัมภาษณ์; พีระพันธุ์ พาลุสุข, สัมภาษณ์; สุธรรม แสงประทุม, สัมภาษณ์) ดังที่นายสุธรรมได้กล่าวว่า "พรรคเอกภาพซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านได้เห็นว่า เมื่อสิ่งที่ทำเป็นประโยชน์แก่ชาติ ฝ่ายค้านก็เห็นด้วย เพราะถือว่าเป็นนโยบายที่ก้าวหน้า และฝ่ายค้านเรียกร้องมานานแล้วต่อการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยไม่ถือว่าก้าวเร็วเกินไป" (สุธรรม แสงประทุม, สัมภาษณ์)

ผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกคณะกรรมาธิการต่างประเทศ ในช่วงปลายสมัยพล.อ.เปรมฯ กรรมาธิการต่างประเทศ โดยนายบุญชู โรจนเสถียรเป็นประธาน ได้มีการเรียกร้องให้มีการค้ากับประเทศสังคมนิยม เป็นทางออกทางหนึ่งของเศรษฐกิจไทย โดยมองเห็นว่าควรเปิดตลาดไปสู่อินโดจีน แต่ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล เนื่องจากหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยไม่เห็นด้วย (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, สัมภาษณ์) ในสมัย พล.อ.ชาติชายฯ ได้ให้ความสำคัญกับกรรมาธิการต่างประเทศมากขึ้นในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ส่งเสริมบทบาทสมาชิกกรรมาธิการแต่ละท่าน มีท่าทีรับฟังความคิดเห็นมากขึ้น นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ ส.ส.ท่านอื่นที่เห็นด้วยกับความคิดเห็น เช่น ดร.พีระพันธุ์, นายสุวิทย์ เป็นต้น และเมื่อความเห็นนั้นมีความสอดคล้องกัน ก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งได้มีการโจมตีกระทรวงการต่างประเทศซึ่งไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินนโยบาย อย่างเช่น ความเห็นของนายสุธรรมซึ่งเห็นว่า "รัฐบาลควรเลือกระหว่างการปรับนโยบาย กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถ้าหากเลือกที่จะปรับนโยบายก็ควรเปลี่ยนรัฐมนตรี ซึ่งไม่ยอมดำเนินการให้นโยบายดำเนินไปอย่างราบรื่น" (สุธรรม แสงประทุม, สัมภาษณ์) แนวความคิดของ ส.ส. ซึ่งเป็นสมาชิกกรรมาธิการต่างประเทศ ถ้าหาก

เลือกที่จะปรับนโยบายก็ควรเปลี่ยนรัฐมนตรี ซึ่งไม่ยอมดำเนินการให้นโยบายดำเนินไปอย่างราบรื่น" (สุธรรม แสงประทุม, สัมภาษณ์) แนวความคิดของ ส.ส. ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองต่างประเทศ ของสภาผู้แทนราษฎรหลายท่าน เช่น ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข, นายสุธรรม แสงประทุม มีความเห็นสอดคล้องกับการปรับนโยบายของ พล.อ.ชาติชายฯ โดยเห็นว่าควรมีการปรับนโยบายจากเดิมให้เหมาะสม สถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงไป การดำเนินนโยบายเดิมไม่ประสบผลและไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จึงควรมีการปรับนโยบาย เช่น การพบปะกับรัฐบาลฮุนเซน และ เวียดนามมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลฮุนเซนควบคุมพื้นที่ของประเทศถึง 90 % และการติดต่อก็เป็นแบบไม่เป็นทางการ จึงไม่ถือว่าเป็นการรับรองรัฐบาลฮุนเซน ในขณะที่หากไม่มีการเจรจากับฮุนเซนก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ดังที่นายสุวิทย์ ได้กล่าวถึงนโยบายของ พล.อ.ชาติชายฯว่า

ผมเห็นว่า พล.อ.ชาติชายฯ ทำถูกลักษณะที่พยายามจะแก้ไขปัญหาทั้งหมด เป็นแนวนโยบายที่ค่อนข้างชัดเจนและถูกต้อง เพราะการแก้ไขปัญหามีผู้เกี่ยวข้องในปัญหาหลายกลุ่ม เราจะไม่เจรจากันเพียงบางกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา คงทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่รัฐบาลจะต้องดึงรัฐบาลฮุนเซนมาร่วมโต๊ะในการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา แทนที่จะไปแบบบังคับเขาอย่างเดียว (สุวิทย์ คุณกิติ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ดร.พีรพันธุ์ฯ ได้กล่าวสนับสนุนความคิดดังกล่าวว่า "การเปลี่ยนแปลงสนามรบเป็นสนามการค้า เป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดในทางปฏิบัติก็คือติดต่อกับเฮง สัมริน แต่ไม่ได้ก้าวไปถึงขั้นรับรองรัฐบาล จากการติดต่อกันนั้นน่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ การโดดเดี่ยว เวียดนามนั้นไม่น่าจะประสบความสำเร็จ เพราะเวียดนามมีพันธมิตรอยู่ แม้จะลำบากมากขึ้นก็สามารถดำเนินนโยบายได้" (พีรพันธุ์ พาลุสุข, สัมภาษณ์) ในการเปิดการค้ากับอินโดจีนโดยเสรีนั้น ก็มีความเห็นด้วย ดังที่นายสุธรรมได้กล่าวแสดงความเห็น ของนโยบาย พล.อ.ชาติชายฯ ว่า "เป็นนโยบายที่ยืดหยุ่นมากกว่าสมัย พล.อ.เปรมฯ เป็นนโยบายที่มองรอบด้าน เป็นการสร้างทางเลือกที่เหมาะสม ต้องการแก้ไขปัญหาทั้งหมดเป็นการเปิดมิติใหม่ต่อความสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีอิทธิพลและที่เป็นจริงในภูมิภาค ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก" (สุธรรม แสงประทุม สัมภาษณ์) และ ดร.พีรพันธุ์ฯ ก็เห็นด้วยกับการเปิดการค้ากับอินโดจีน โดยกล่าวถึงผลดีว่า "ถ้าเปิดการค้า รัฐบาลก็จะได้ประโยชน์ และ เอกชนก็จะได้ประโยชน์ จากการเอาทรัพยากรเข้ามา" (พีรพันธุ์ พาลุสุข, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังเห็นด้วยกับการแก้ไขปัญหาแบบเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่ง พล.อ.ชาติชายฯ เป็นผู้ริเริ่ม เนื่องจากเห็นว่า จะสามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วง ไปได้ง่ายกว่าการแก้ไขแบบสมบูรณ์ ดังที่

ดร.พีรพันธุ์ ได้กล่าวถึงวิธีการแก้ไขปัญหาว่า

"การแก้ไขปัญหามิจำเป็นต้องเป็นแบบสมบูรณ์ (Comprehensive) เนื่องจากการตกลงที่สมบูรณ์ทั้งหมดค่อนข้างยากมาก ดังนั้นทำส่วนใดส่วนหนึ่งได้ก็ทำก่อน ซึ่งจะเน้นส่งเสริมวัตถุประสงค์อันเดียวกัน กรณีแก้ไขแบบสมบูรณ์ ข้อใดตกลงกันไม่ได้ก็ล้มไปเลย เพราะฉะนั้นน่าจะทำบางส่วน เช่น การหยุดยั้งก่อน การตกลงบางส่วนได้ก่อนอาจทำให้เกิดปัจจัยอื่นขึ้นมา ซึ่งจะนำไปสู่การตกลงแก้ไขได้ทั้งหมด" (พีรพันธุ์ พาลุข, สัมภาษณ์)

หรือที่นายสุธรรมได้กล่าว ถึงการแก้ไขปัญหาแบบเป็นขั้นเป็นตอนว่า แม้จะทำให้ฮุนเซนได้เปรียบขึ้นมาบ้าง แต่หากมองความเป็นจริง รัฐบาลฮุนเซนก็ได้เปรียบอยู่แล้ว เนื่องจากครอบครองพื้นที่มากกว่า ซึ่งเขมรฝ่ายต่อต้านก็ไม่สามารถยึดพื้นที่คืนกลับได้เป็นเวลา นับ 10 ปีมาแล้ว (สุธรรม แสงประทุม, สัมภาษณ์) นายสุวิทย์ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาว่า "การแก้ไขแบบสมบูรณ์ เป็นการตีกรอบกันทิศทางหนทางที่เราจะแสดงความร่วมมือได้ แต่การแก้ไขแบบเป็นขั้นเป็นตอนนั้น จุดใดที่จะเกิดความร่วมมืออาจดำเนินการไปก่อนได้ เช่น เจริญพื้นที่หมู่ประเทศเขมรเป็นต้น" (สุวิทย์ คุณกิตติ, สัมภาษณ์)

นอกจากความเห็นที่สอดคล้องของคณะกรรมการต่างประเทศกับนายกรัฐมนตรีแล้ว ยังมีความเคลื่อนไหวในการสนับสนุน พล.อ.ชาติชายฯ ในการดำเนินนโยบาย โดยกรรมการต่างประเทศ ได้รวบรวมชื่อ ส.ส. 90 คน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลปรับนโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหากัมพูชา โดยให้รัฐบาลเป็นกลางอย่างแท้จริง โดยไม่ยอมให้เขมรทุกฝ่ายเข้ามาใช้ดินแดนไทยเพื่อการสู้รบในเขตกัมพูชา และไม่ยอมให้ประเทศใดใช้ไทยเป็นทางผ่าน กำลังคน อาวุธ เสบียง เพื่อสนับสนุนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด (กระทรวงการต่างประเทศ 2533:36) เป็นบทบาทที่สนับสนุนนโยบายของพลเอกชาติชายฯ อีกด้วย

เมื่อ ส.ส. ซึ่งเป็นสมาชิกกรรมาธิการต่างประเทศ และเป็นผู้ที่มีบทบาทค่อนข้างสูง ได้รับการสนับสนุนจาก พล.อ.ชาติชายฯ ทำให้มีการสนับสนุนบทบาทของนายกฯ ในทางสื่อมวลชนและในรัฐสภา นอกจากนี้ยังมีความเคลื่อนไหวที่สนับสนุนรัฐบาลเป็นระยะๆ เป็นการเพิ่มน้ำหนักของความถูกต้อง ในการปรับนโยบายของ พล.อ.ชาติชายฯ มากขึ้น

นักธุรกิจ ความเป็นนักปฏิบัติของ พล.อ.ชาติชายฯ อาจมองได้จากการไม่สนใจความคิดเห็นที่ขัดแย้ง จากนักวิชาการบางกลุ่ม สื่อมวลชนบางกลุ่ม กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ แต่ได้มุ่งหาความสนับสนุนจากกลุ่มที่มีความคิดสอดคล้องกัน นักธุรกิจ ก็เป็นกลุ่มผลประโยชน์อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความเห็นว่า รัฐบาลควรเปิดให้มีการค้ากับประเทศอินโดจีนมาตั้งแต่ต้นแล้ว แต่ความเห็นดังกล่าว

ไม่ได้รับการพิจารณา เนื่องจากรัฐบาลพล.อ.เปรมฯ ให้ความสำคัญต่อความมั่นคงมากกว่าเศรษฐกิจ เมื่อพล.อ.ชาติชายฯ ให้ความสำคัญกับนักธุรกิจมากขึ้นดังจะ เห็นได้จากการเดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ มักมีนักธุรกิจเดินทางไปด้วย เพื่อเป็นการเปิดช่องทางการค้า และการลงทุนระหว่างกัน ตลอดจนความสำคัญต่อนักธุรกิจ ซึ่งมีความคิดในทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน พล.อ.ชาติชายฯ ให้มีบทบาทมากขึ้น อันที่จริงแล้วการสนับสนุนนโยบายในเรื่องความคิดเกี่ยวกับการต้องการให้เปิดการค้ากับประเทศอินโดจีนนั้นมีตั้งแต่สมัย พล.อ.เปรมฯ แล้ว เห็นได้จากมีการเรียกร้องให้ลดจำนวนรายการสินค้าทุบทั้จจัย และให้มีการเป็นจุดผ่อนปรนมากขึ้น แต่ในสมัย พล.อ.เปรมฯ ยังไม่สนับสนุนให้มีการค้ากับประเทศอินโดจีน ทั้งนี้เนื่องจากการให้ความสำคัญด้านความมั่นคงมากกว่าเศรษฐกิจ (ธนิต ไตรวุฒิ, ลัมภาษณ์) เมื่อพล.อ.ชาติชายฯ เปิดให้มีการค้าเสรีและจุดผ่อนปรนกับประเทศอินโดจีน จึงได้รับการสนับสนุนจากนักธุรกิจเป็นจำนวนมาก

นักธุรกิจมีบทบาทในการสนับสนุนการปรับนโยบาย ของพล.อ.ชาติชายฯ เนื่องจากนักธุรกิจส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการเปิดตลาดการค้าให้มากขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งไทยควรจะได้ประโยชน์จากการค้าดังกล่าว แต่เนื่องจากนโยบายทางด้านความมั่นคง รัฐบาลจึงไม่อนุญาตให้มีการค้ากับประเทศอินโดจีนแล้ว ซึ่งนักธุรกิจเห็นว่า เป็นนโยบายนี้สอดคล้อง กับความเป็นจริง เนื่องจากสมาชิกอาเซียน เช่น สิงคโปร์ หรือญี่ปุ่นก็ได้เข้าไปทำการค้าและการลงทุนกับประเทศอินโดจีน ในขณะที่นักธุรกิจไทยถูกลกกัดกั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการค้าโดยผ่านประเทศสิงคโปร์เป็นหลัก ทำให้ไทยขาดผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับไป ดังที่นายธนิต ไตรวุฒิ ส.ส.พรรคชาติไทย ซึ่งทำการค้ากับกัมพูชามาเป็นเวลานาน ได้กล่าวเห็นด้วยกับนโยบายการค้า ของพล.อ.ชาติชายฯ ว่า

เห็นด้วยที่สุด เดิมทหารบอกว่า ถ้าหากทำการค้ากับกัมพูชาเราจะขาดความมั่นคง อันนี้ผมถือว่าข้อมูลไม่ถูกต้องหรอกนะ เพราะว่า สินค้าที่ส่งไปเขมรความจริงแล้ว สิงคโปร์ส่งมาประจำ โดยซื้อสินค้าจากไทยไป ทำให้รัฐขาดรายได้จากภาษีในจุดนี้ไปด้วย เราก็ส่งข้อมูลนี้ให้รัฐบาลและให้ข้อคิดว่า กัมพูชาหลังจากพอสตออกไ้แล้ว ไม่มีอะไรเหลือ ถูกทำลายหมด ดังนั้นของอุปโภคบริโภคทุกชนิดไม่พอใช้ เราจึงให้รัฐบาลรีบผลักดันให้ลดอุปสรรคการค้าต่างๆ จนภายหลังก็มีการยกเลิกสินค้าทุบทั้จจัยจนหมด ผมชื่นชมนโยบายเปลี่ยนแปลงสนามรบเป็นตลาดการค้า เพราะมันตรงกับใจ และตรงกับข้อเท็จจริง (ธนิต ไตรวุฒิ, ลัมภาษณ์)

นายตรีวิทย์ พุ่มพวง ประธานกรรมการบริษัทนี้เทรตติ้ง จำกัด ผู้มีความเชี่ยวชาญในการทำการค้ากับเวียดนาม ได้กล่าวถึงความสำคัญของการติดต่อกับอินโดจีน

"เห็นด้วยอย่างมากกับการเปิดการค้ากับอินโดจีน โดยไม่ต้องสนใจถึงอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน หากร่วมกันได้ เราก็จะสามารถเติบโตเป็นหนึ่งในเอเชีย เนื่องจากอินโดจีนมีทรัพยากรอยู่มาก เดิมนั้นต้องทำการค้าผ่านสิงคโปร์ทำให้เสียประโยชน์ไปมากการเปิดการค้าเป็นผลดีต่อรัฐบาลคือ สามารถเก็บภาษีได้ ซึ่งเดิมรัฐบาลขาดรายได้ไป นอกจากนี้การเปิดตลาดในอินโดจีน ยังสามารถรองรับความเติบโต ทางเศรษฐกิจของไทยอีกด้วย ทางด้านเวียดนามก็พยายามปรับตัว เพื่อที่จะรองรับการค้าและการลงทุนจากไทยเช่นกัน (ตรีวิทย์ พุ่มพวง, สัมภาษณ์)

หรือความคิดเห็นของนายอำพัน จารุกุศล กรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัท เอส.เอ.พี.เหมืองแร่ จำกัด และบริษัทพลอยกาญจน์ จำกัด ที่แสดงความเห็นด้วยกับนโยบายการค้าของรัฐบาลดังที่ได้กล่าวว่า

"เท่าที่ผ่านมามองว่ารัฐบาลนี้ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดี เช่น นโยบายเปิดพรมแดนให้ติดต่อกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อินโดจีน และพม่า ซึ่งภาคเอกชนได้เรียกร้อง เสนอมานาน ซึ่งการที่ท่านนายกฯ ดำริให้ทำผมว่าถูก โดยข้อเท็จจริงบางคนก็ไม่รู้ว่าพวกเราที่ทำกันนี้ ทางด้านชายแดนสินค้าที่ส่งออกไปทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องมีค่าเป็นหมื่นล้านบาท ถ้าเปิดให้ถูกต้องผมคิดว่าจะ เป็นแหล่งที่จะให้ภาคอุตสาหกรรมของเราขยายออกไป" (ประชาชาติธุรกิจ 2532: 6)

นายธนู เบลวเทียนยิ่งทวี กรรมการผู้จัดการบริษัท ยู เอ็ม เอ็ม จำกัด ได้สนับสนุนความคิดในการค้ากับอินโดจีนว่า

"เรื่องนี้ผมเคยคิดและคุยมานานแล้ว เพราะตลาดอินโดจีนเป็นตลาดใหญ่ แม้กำลังซื้อจะน้อย แต่ก็มีกำลังซื้อ ผมไม่เข้าใจว่าทำไมเราต้องคอยไปมีเรื่องกับเขา ถ้าเราไม่ชอบเขาก็ระวังตัว แต่เราก็ยังขายของเราได้ แต่เรากลับไม่ขาย จะเห็นว่าประเทศอื่นเขาขายข้ามหัวเราไปเลย ยุทธปัจจัยต่างๆ มันก็ไปจากตรงนั้น ไม่ใช่เราไม่ขายแล้ว มันจะไม่มี แต่เราอยู่ใกล้ๆ กลับไม่ขายผมว่าจุดนี้เป็นจุดที่น่าคิด (ประชาชาติธุรกิจ 2532: 6)

นายอนันต์ วิทยะสิรินันท์ รองประธานกรรมการและกรรมการอำนวยการฝ่ายการตลาด บริษัทธานินทร์อุตสาหกรรม จำกัด เห็นด้วย กับความคิดในการทำการค้ากับอินโดจีน ดังที่ให้สัมภาษณ์ว่า "การค้าเป็นสิ่งดี ถ้าพูดเฉพาะอินโดจีนความเห็นของผมน่าจะค้าโดยเร็ว เขาต้องซื้อจาก

เรามากกว่าเราซื้อจากเขา การเปิดการค้าเราจะได้เปรียบ ถึงแม้เราไม่ขายให้เขา เขาก็ซื้อจากที่อื่นอยู่แล้ว แม้จะขายไม่ได้เป็นตัวเงิน ก็ไปแลกเปลี่ยนเอาสินค้าได้" (พระราชชาติธุรกิจ 2532: 7)

จะเห็นได้ว่านักธุรกิจส่วนใหญ่จะมีบทบาทในการสนับสนุนนโยบาย และเห็นว่านโยบายมีประโยชน์อย่างมากในอนาคต นอกจากนี้นักธุรกิจซึ่งสังกัดพรรคการเมือง อาจมีบทบาทในการให้ข้อมูลแก่รัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขนโยบายที่ไม่เหมาะสม ดังเช่น คุณธนิต ไตรวุฒิชัย ซึ่งได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับอุปสรรคของการค้าบริเวณชายแดน เพื่อให้มีการยกเลิกหรือลดอุปสรรคดังกล่าว ให้การค้าดำเนินไปได้อย่างสะดวกขึ้น(ธนิต ไตรวุฒิชัย, สัมภาษณ์) ซึ่งลักษณะนี้จะเป็นการสนับสนุนต่อนโยบายของพล.อ.ชาติชายฯ

ดังนั้นการเปิดโอกาสให้นักธุรกิจได้มีบทบาทมากขึ้นในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เท่ากับเป็นการเพิ่มแรงสนับสนุนต่อนโยบายของพล.อ.ชาติชายฯอันเป็นการเพิ่มน้ำหนักให้แก่ นโยบาย ซึ่งตนเป็นผู้กำหนด

จากการที่พล.อ.ชาติชายฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มีแนวความคิดและบุคลิกลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากบุคคลอื่น ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอันเป็นตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางของอำนาจในการตัดสินใจนโยบาย ประกอบกับการปรับนโยบายก็ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ดังนั้นจึงน่าจะสรุปได้ว่าปัจจัยผู้นำในระดับบุคคลเป็นปัจจัยกำหนดการปรับนโยบายไทยต่อบัญหาคัมพูชา

ข้อสรุปดังกล่าว สามารถยืนยันได้โดยการศึกษา กรณีการเชิญนายสุนเซน นายกรัฐมนตรีของระบอบพนมเปญ มาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่แสดงให้เห็นการปรับนโยบายของ ไทยต่อบัญหาคัมพูชา และเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นแนวความคิดและ บุคลิกลักษณะของพล.อ.ชาติชายฯอย่างชัดเจน

การเชิญนายสุนเซนมาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการ

ในส่วนนี้จะทำการศึกษา กรณีการเชิญนายสุนเซนมาเยือนไทยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดและบุคลิกลักษณะของพล.อ.ชาติชายฯ ดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วในตอนต้น และเป็นการยืนยันข้อสรุปที่ว่า นายกรัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดการปรับนโยบายต่างประเทศของ ไทยต่อบัญหาคัมพูชา

นายฮุนเซนผู้นำของรัฐบาลพมเบญของกัมพูชาและคณะ ได้เดินทางมายังประเทศไทยอย่างไม่เป็นทางการระหว่างวันที่ 25-27 มกราคม 2533 ตามเชิญของนายกรัฐมนตรีไทย การเชิญฮุนเซนมาไทยนี้นับเป็นความริเริ่มใหม่ของ พล.อ.ชาติชายฯ ตามแนวความคิดที่ว่า คาร์จะ ได้มีการติดต่อกับเขมรทุกฝ่าย ซึ่งเดิมนั้นไทยไม่มีการติดต่อกับเขมรกลุ่มนี้ แม้แต่การเจรจาด้วยโดยตรงในสถานที่อื่นนอกประเทศไทยก็ไม่เคยมีการทำมาก่อน นอกจากนี้การเชิญนายฮุนเซนมาเยือนไทยครั้งนี้ ยังได้แสดงให้เห็นรูปแบบใหม่ ๆ ในนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา เช่น

1. การทูตแบบการดำเนินการฝ่ายเดียว (Unilateral Diplomacy) เป็นที่น่าสังเกตว่าการเชิญฮุนเซนครั้งนี้ ไม่ได้มีการปรึกษาประเทศแนวร่วมของไทยก่อน เช่น สหรัฐฯ, จีน และประเทศอาเซียน ซึ่งในความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศเห็นว่า ทำให้เกิดผลเสียเนื่องจากประเทศต่างๆ จะสับสนในนโยบายของไทย และเข้าใจผิดว่าไทยรับรองรัฐบาลฮุนเซนได้ (มติชน 2532: 6) มีการพยายามในการย้าว่า เป็นการเชิญมาในนามของเขมรกลุ่มหนึ่งจากเขมร 4 กลุ่ม เท่านั้น ไม่ได้เป็นการรับรองรัฐบาลฮุนเซน และไทยยังยืนยันถึงการรับรองของรัฐบาลผสม รวมทั้งนโยบายที่ได้ทำมาร่วมกับอาเซียนและประชาคมโลกอีกด้วย นอกจากนี้แล้วหลังการเชิญนายฮุนเซนมาแล้วนายกรัฐมนตรีและผู้นำทหารได้มีการเดินทางไปประเทศต่างๆ เพื่อที่จะชี้แจงถึงกรณีการเชิญฮุนเซนมาไทยว่า ไทยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงจุดยืนในปัญหา กัมพูชา

2. นายกรัฐมนตรีได้ใช้กลไกในการดำเนินนโยบายใหม่ๆ ได้แก่ ทหาร และที่ปรึกษานโยบาย โดยที่กลไกหลักอันได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศไม่ได้ร่วมปรึกษาในการกำหนดนโยบายดังกล่าว เห็นได้จาก พล.อ.อ.สิทธิฯ กล่าวถึงกรณีการเชิญฮุนเซนมาเยือนไทยว่า "ต่างประเทศเขาถามว่ารู้หรือไม่ว่าฮุนเซนจะมา ผมก็ตอบว่ารู้แต่ว่าจะมา แต่ไม่รู้ว่าจะมาเมื่อไหร่" (พล.อ.อ.สิทธิ, สัมภาษณ์) แสดงถึงการไม่ทราบในกำหนดการต่าง ๆ ของการที่ฮุนเซนจะมาเยือนไทยเลย ในขณะที่ พล.อ.ชวลิตฯ ได้เป็นผู้ประสานงานในการเชิญฮุนเซนมาไทยโดยผ่านทางลาว (ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, สัมภาษณ์) พล.อ.ชวลิตฯ ยังได้เดินทางไปพบกับนายฮุนเซนที่เกาะกง ในโอกาสที่ไปร่วมพิธีเปิดงานของกองทัพเรือที่ตราด - จันทบุรี ก่อนที่นายฮุนเซนจะมาเยือนไทยอีกด้วย (มติชน 2532: 6) ในกระบวนการของการต้อนรับนายฮุนเซนนั้น ผู้ดำเนินการได้แก่ ทหารและที่ปรึกษานโยบายของนายกรัฐมนตรีทั้งสิ้น ตั้งแต่การส่งเครื่องบิน ดี.ซี. 8 ของกองทัพอากาศไทยไปรับนายฮุนเซนและคณะ จากสนามบินกรุง เวียงจันทน์ ประเทศลาว การต้อนรับโดยคณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร และนายสุรเกียรติ

เลขาธิการไทย ให้การต้อนรับตลอดเวลาที่พักอยู่ในประเทศไทย ที่ปรึกษาเป็นผู้ให้การต้อนรับจนกระทั่งเดินทางกลับโดยเครื่องบินของกองทัพอากาศไทย โดยมีที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีไปส่งถึงกรุงเวียงจันทน์ (สยามจดหมายเหตุ 2532 : 197-201)

3. มีการให้ความสำคัญแก่นายฮุนเซนค่อนข้างมาก ซึ่งเดิมนอกจากไม่ติดต่อด้วยแล้วยังกีดกันในด้านต่างๆ เห็นได้จากการต้อนรับที่อบอุ่น มีการส่งเครื่องบินไปรับ มีการจัดงานเลี้ยงไว้เพื่อเป็นเกียรติแก่นายฮุนเซนและคณะ ในขณะที่เดียวกันนายฮุนเซนและคณะยังได้มีโอกาสได้พบกับ พล.อ.ชาติชายฯ โดยมีผู้นำระดับสูงเข้าร่วมปรึกษาหารือด้วย เช่น พล.อ.อ.สิทธิฯ, พล.อ.ชวลิตฯ, พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์, นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ พร้อมทั้งที่ปรึกษาเข้าร่วมด้วย นอกจากนี้ยังได้พบปะกับนักธุรกิจในระดับผู้นำของไทย เช่น นายพารณ อิศรเสนา นายกลภา-อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นายอานันต์ บันยารชุน ประธานกลุ่มลหุเนี่ยน นายสุวิทย์ หวังหลิว รองประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และนายสุนทร พรประภิต นายกลสมาคมเพชรพลอยเงินทอง โดยมีคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีเข้าร่วมเจรจาด้วย (สยามจดหมายเหตุ 2532:197-201) แสดงให้เห็นถึงนโยบายที่ต่างจากเดิม ซึ่ง ไม่มีการติดต่อทางเศรษฐกิจกับรัฐบาลฮุนเซน เป็นการเปิดโอกาสให้เจรจาแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อหาช่องทางในทางการค้าและการลงทุนร่วมกันอีกด้วย

จากการเชิญนายฮุนเซนมาเยือนไทยนี้ สามารถชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในการริเริ่มปรับนโยบายใหม่ๆ นั้น เป็นการริเริ่มและกำหนดโดยนายกรัฐมนตรีเนื่องจากรัฐมนตรีต่างประเทศคือ พล.อ.อ.สิทธิฯ ไม่เห็นด้วยกับการเชิญฮุนเซนมาไทย และไม่มีความต้องการจะพบนายฮุนเซนดังที่ พล.อ.อ.สิทธิฯ ได้กล่าวถึงการพบกับนายฮุนเซนว่า "ไม่มีแผนการจะพบปะเป็นการส่วนตัว กับนายฮุนเซน แต่หากเป็นคำสั่งของนายกรัฐมนตรีก็ไม่อาจปฏิเสธได้" (แนวหน้า 253:20)

คำกล่าวนี้เป็นที่ยืนยันที่ดีว่าผู้กำหนดการปรับนโยบายได้แก่ นายกรัฐมนตรี เนื่องจากผู้ที่ตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการเชิญฮุนเซนมาเยือนไทย คือ พล.อ.ชาติชายฯและ เมื่อการเชิญฮุนเซนมาเยือนไทยเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่แสดงให้เห็นการปรับนโยบายไทยต่อปัญหากัมพูชา จึงน่าจะสรุปได้ว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการปรับนโยบายคือ ปัจจัยผู้นำในระดับบุคคลนั่นเอง